

Türkiye Ziraatindeki Kadın Gücünün Dağılışı

Doçent Dr. Erol Tümertekin

Bu yazımızda, Türkiyede ziraat faaliyetlerinde büyük rol oynayan kadın işçilerin dağılışı hakkında bazı müşahedelere dikkati çekmek istiyoruz.

Vilâyetlerde ziraatte çalışan nüfustaki kadın nispetlerine göre tertip edilen haritanın tetkiki (Şekil 1) herseyden evvel, Türkiyenin bütün bölgelerinde ziraatte değişik nispetlerde olmakla beraber, kadınların çalışmakta olduğunu gösteriyor. Filhakika, memleketimizde kadınlar, yüzde 57 ile 9 arasında değişen nispetlerle erkeklerle birlikte ziraat faaliyetlerinde yer almaktadırlar.

Doğu Karadeniz ve gene Karadeniz bölgesinde Zonguldak'ta kadınlar, ziraatte çalışan işçi kütlelerinin yüzde 50' sinden fazlasını teşkil ederek, adı geçen sahalardaki ziraat faaliyetlerinin yükünü omuzlarına almışlardır. Bununla beraber bu hüküm hemen bütün Karadeniz bölgesi için muteberdir. Haritada açık olarak görüldüğü gibi, memleketimizde ziraatte kadınların en çok çalışmakta olduğu bölge Karadeniz bölgesidir. Filhakika, Sivas ve Kütahya hariç, ziraatte çalışan kadın nispeti hiçbir bölgede Karadenizdeki nispetlerde değildir. Hattâ, bu ilk müşahede esas tutularak, şöyle bir tasnif de yapılabilir:

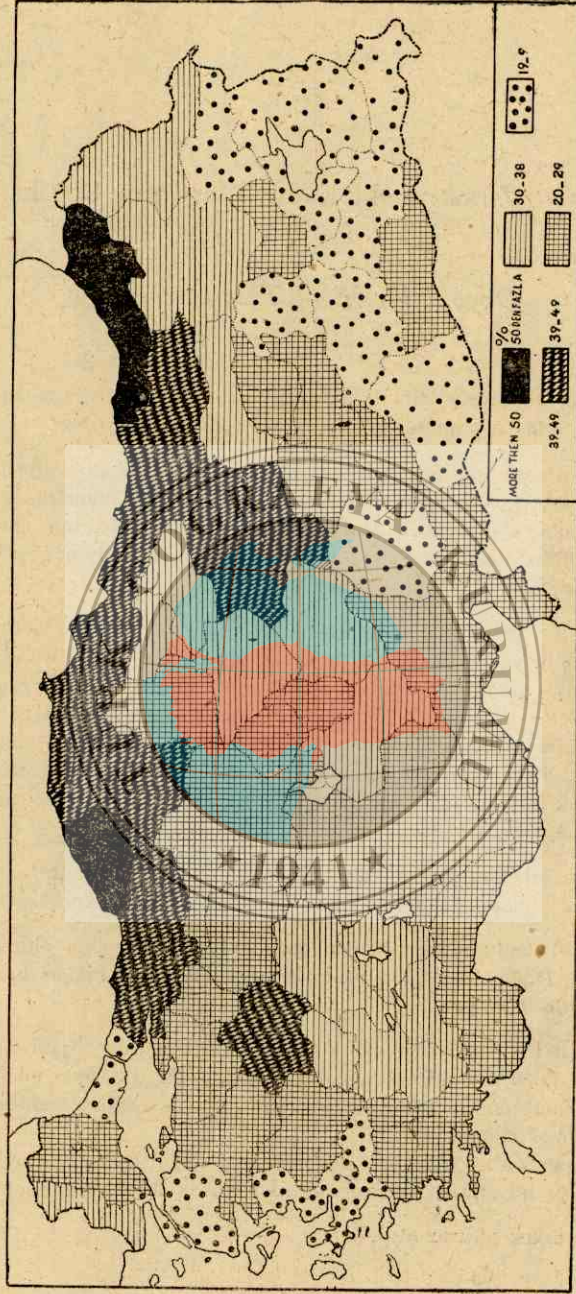
A. Kadınların erkekler kadar, hattâ onlardan da fazla nispette çalışarak ziraat işlerinin en büyük yükünü üzerlerine almış oldukları sahalara; *Karadeniz Bölgesi*.

B. Kadın ve erkeğin hemen hemen mütesaviyen çalışmakta oldukları sahalara; *Ege, Marmara ve Doğu Anadolu'da, kadınların ekalliyette oldukları bazı mntakalar hariç, hemen bütün Türkiye*.

C. Kadın işçilerin ekalliyette oldukları sahalara; ziraatte çalışanlarda kadın nispetinin yüzde 19 ile 9 arasında olduğu bu sahalara, esas itibariyle memleketin batısında *İstanbul, Çanakkale ve İzmir ve Güneyde Urfa ile Doğu Anadolu'da bazı vilâyetlere* inhisar etmektedir.

Ziraatte çalışan kadın kütlelerinin memleketteki dağılışında müşahede edilen değişik nispetlerin şu hususlarla ilgili olarak meydana geldiği düşünülebilir:

1. Kadın ve erkek nüfusu nispeti.
2. Ziraat nevi ve tekniği.
3. Sosyal sebepler.

Şekil - 1.

Türkiye Ziraatinde Kadın Güçünün Dağılışı

1. Kadın ve erkek nüfus nispetinin Türkiye'deki dağılışı ile bilgilerimiz, ziraatte çalışan kadın işçiler nispetinin dağılışı arasında şayanı dikkat bir uygunluk vardır¹. Bilindiği gibi, meselâ Karadeniz bölgesi Türkiye'de gerek kırsal ve gerek şehir nüfusunda kadınların fazla olduğu sahalardır. Bilhassa kırsal nüfusundaki kadın fazlalığı ile Türkiye'de kadın fazlalığının en fazla olduğu bir sahayı teşkil eden Karadeniz (bilhassa Doğu Karadeniz) bölgesindeki (meselâ; 1945 yılında Türkiye'de kırsal nüfusunda 100 erkeğe ortalama 103 kadın düşerken, Rize'de 140, Trabzon'da 118, Giresun'da 114 kadın düşüyordu) kadın ziraat işçisi çokluğunun izahında bu husus bilhassa dikkati çekiyor. Aynı hususun, yani kadın ve erkek nüfus nispetleri dağılışının, ziraatte kadınların az çalışmakta oldukları bölgelerin izahında da işe yarayabileceği anlaşılıyor. Filhakika, ziraat işçisi olarak kadınların ehemmiyetlerinin azalmış olduğu bölgelerin aynı zamanda, Türkiye'de, bilhassa kırsal nüfusunda kadın azlığı kuvvetle mevzu bahis olduğu sahalarda müşahade ediliyor. Meselâ kadın işçi nispetinin sadece yüzde 9 olduğu Bitlis'te kırsal nüfusunda 100 erkeğe 97 kadın düşmektedir. İstanbul ve İzmir'in bu bakımdan durumları da açık birer misaldir.

2. Ziraat nevi ve tekniğinin de kadınların ziraat faaliyetlerine iştirak nispetine tesir ettiğine şüphe yoktur. Nitekim, çapa ve ağaç ziraatının hâkim bulunduğu sahalarda bilhassa kadın işçilerin hâkim olduğu müşahade ediliyor. Buna mukabil, her çeşit sapan ve traktörün kullanılmakta olduğu ziraat sahalarda kadın işçiler ekalliyette kalıyorlar².

3. Nihayet bu dağılışa sosyal bazı hususlar da rol oynamış olabilir. Filhakika bazı bölgelerde kadınları tarla işlerinden alıkoyan telâkkilerin mevcut olması kuvvetle muhtemeldir. Kadınların ziraat faaliyetlerinde rol oynamaları beklenen sahalarda aksi durumun mevcut olması bu suretle izah edilebilir.

¹ TUMERTEKİN, EROL: «Türkiye'de kadın ve erkek nispetinin dağılışı», İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, cilt 5, sayı 9, 1958, s. 22-49.

² ÇALGÜNER, CEMİL: «Türkiye'de Ziraat İşçileri», T. C. Ziraat Vekâleti, Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü, Çalışmalar: Sayı: 132, Ankara 1943, s. 32.

Vilâyet	Ziraat (Top. mah.) İşçi sayısı	Kadın	Kadın nispeti %	Vilâyet	Ziraat (Top. mah.) İşçi sayısı	Kadın	Kadın nispeti %
Afyon	132046	51477	38	Bolu	113956	44947	39
Ağrı	36714	5571	15	Burdur	44364	16153	36
Amasya	47198	16032	33	Bursa	155830	41992	26
Ankara	158269	39875	25	Çanakkale	75000	14453	19
Antalya	79817	20917	26	Çankırı	83467	36576	43
Aydın	73962	18182	24	Çoruh	75606	38363	50
Balıkesir	142726	29908	20	Çorum	97579	24385	24
Bilecik	47452	13408	28	Denizli	84636	27488	32
Bingöl	19635	2273	11	Diyarbakır	62230	12428	19
Bitlis	20301	3909	9	Edirne	71231	21736	30

Vilâyet	Ziraat (Top. mah.) İşçi sayısı	Kadın	Kadın nispeti %	Vilâyet	Ziraat (Top. mah.) İşçi sayısı	Kadın	Kadın nispeti %
Elazığ	58780	16252	28	Manisa	140490	34012	23
Erzincan	50331	17077	33	Maraş	71572	14016	19
Erzurum	140291	44382	31	Mardin	54990	8108	14
Eskişehir	54674	11380	20	Muğla	57126	12624	22
Gaziantep	70598	16617	23	Muş	20688	1881	20
Giresun	125247	60637	39	Niğde	93471	28330	30
Gümüşhane	73148	28854	39	Ordu	163474	76323	46
Hakâri	10544	1811	17	Rize	56292	32171	57
Hatay	62253	14297	22	Samsun	185593	82828	44
İçel	68228	13723	20	Seyhan	116723	31672	27
İstanbul	52878	5442	10	Siirt	30822	4017	13
İzmir	126317	22761	18	Sinop	96380	43948	45
İsparta	51275	18874	36	Sivas	204112	82964	40
Kars	132645	42946	32	Tekirdağ	64389	15290	23
Kastamonu	185306	90436	48	Tokat	137710	50850	36
Kayseri	109930	34938	31	Trabzon	173750	100007	57
Kırklareli	61115	17725	29	Tunceli	26583	5861	22
Kırşehir	46468	11661	25	Urfa	70262	15898	22
Kocaeli	156772	61533	39	Van	31295	3962	12
Konya	209550	58389	27	Yozgat	120100	39216	32
Kütahya	149649	60539	40	Zonguldak	139292	72936	52
Malatya	132563	36250	27				